

Običaji Štajerskih Slovincov pri smljubljenji in svatbah.

Stare šege naših prednikov pri smljubljenji in svatbah so se jele o mnogih krajih v nemar puščati, kar so odkrje na mesto modrik plajščev in klačev na mesto dolajničev (širokih platnenih oblik) našim rajalom na telesa glezle. Škrih pa soča tudi siromast-
ro žliuna in neveste, da se opravi vse bolj, na tihem. Sendar tem
pa tem so se še ohranile stare navade, in ker je ravno just-
ni čas, naj jih povem soojinc bravcem.

Ko si je dečko (fant) v svojem srcu izbral dekle za ženo,
si izvoli katerega prijetnega žlahtnika ali soseda ali pa prijatla
za svatoka (swebaca). Ta se joda k starševu ome deklice, ka-
kol da bi hotel kaj kupiti. Vndi poprašuje: ako si to ali mo-
stvar prodali, in kajnič se le pové, čemu je prišel. Sedar napove-
ja dekličine, in tudi deklico, da bi mu njegovo prošnjo dovolili. Ako
dobro opravi, se očne domie in pové ženiinu veselo novico.

Drugi dan se napravita oče in gresta skupaj swebit. Danes se
pogovarjajo čez ženiinovo premoženje in tudi čez doto, ktero so-
de nevesta od svojih staršev dobila. Če je olem vse poroči,
položi ženiin sooji prihodnji nevesti zadavek v roko.

Reholiko časa potem gre nevesta s soojimi starši na og-
led, kjer živino, stavrike, ujeve, les, kramove, pohištvo,
kramo itd. vse natanko ogleda. Po večerji, ktero jim na-
pravi ženiin, potrdijo, ako jim je ženiinovo premoženje do-
jalo, svojo obljubo in se vrnejo domie.

Amalo, po tem se jodata ženiin in nevesta z dvema priče-
ma ali svedokoma k župniku (fajmošteru) k garočenji ali gaju-
šovanji, kjer pred tem snojema skleneta zakon. Ko po garočenji
domie pridejo, jih čaka že lepa večerja (guročla), pri kteri so giban-
ce vrelj nar inventurji jed. Gibanca je prva narodna jed Štajer-
skih Slovincov. Napravi se iz pšenične moke, sira in poverhije.
Kaj pred se ozame testo; se na loparji raztegne, nekaj čez lopar
potegne, in s sirom in poverhijo namaze; potem se giba od testa,
čez lopar potegnjenega, proč položi; sedar pride spat sir in verhuja
in testo pride predoma več git. Gibanca se deno na loparji v peči;
kubarca skerbud pazi, da se lepo speče, po tem jo na loparji iz
peči potegne. Gibance so dolga jed; znajo pa jih štajerski Slo-
vci, posebno pa Dolavci, prav dobro peči, sedar pesene gospoda
Vrbujaka:

„ Se bog za Dolavce

2

Kaj, bolj, skrebi,
Glej: vino, gibanec,
S tebe nas živi;
Kdaj, beatec pij, sestra vzij,
Beatec pij, sestra vzij
Vino, gibanec,
S tebe nas živi!"

Od zaročnja do gostije mineta večidel dva tedna. Za čas pride ženina velikat k svoji zaročnici. Starši zaročnik pripravljajo sedaj vse za svatbo; suzijo hrano, kjer se bode o kratkem velikem veselju praznovalo; skrebijo za pitano živino in živad; pa tudi sosedje pomagajo marljivo; prinesejo staršev zaročnikov puranov, debelih gošč, piščet in še drugega.

Med tem skrebita ženina in nevesta, da jima krojači in čoljari napravijo suajno opravo, ktero na poroki dau oblečeta. Škerita si tudi dve deklici (svatovci), ktere ženina k poroki prinese, in dva mladenca, ktera nevesta k poroki peljata. S teima svatovcema se pada nevesta v kahošo bliznj mesto in kupi za ženina porojak, kterega mu na svatbe dau za klobuk statue in na roko privoje, svatovci pa kupite porojakov za vse druge svatovnike.

Zaročnja se poiščeta tudi dva šaljiva moža (zovčina), ktera se pavluhsko oblečeta in goste vabita. Nna imata na debelih palicah poleg urejaja mali poncek, kterim vugljata pri tistih hišah, kjer imata koga vabita. Ureaja dečka pa si naprosita, da pavluhsko obleceu, pred gosti pleše, skače in kriči, kadar k poroki gredo. Za drži v roki kopje ali baidero in se tedaj kopjas ali baiderosi pravi. Eden obeh mož, ki sta pri zaročnji svedoka bila, je tisti, ki si ga je ženina naprosil, staršina, - drugi pa, ki si ga je nevesta naprosila, je dever.

Zvečer pred poroko se snidejo ženina, nevesta, svatovci, staršina, dever in še drugi pri nevestinih starših in se gostujejo; potem pa se odenejo vsi domu.

Drugi dau se staršina, kopjas, godci in vsi gosti, kteri so blife ženina kot neveste doma, pri ženinu snidejo in kaj malega zajstakvajo. Po zajstaku pa se napotijo proti domu nevestnem. Kopjas pleše pred godci in maha s kopjem (baidrom) na vse kraje; za godci gre staršina, ženina in drugi gosti. Vesela igra s streljanjem jih spremlja do nevestinega doma. Tu pridijo najdejo vse duri zaperte, o hiši je tiho.

Staršina poteska na okno, pri kterem dever stoji, in pravi:
"Kloaljen bode Jezus Kristus: Mo glater, prebirate ali dlobno pšnico,

3

Še kaj ju pogrešite; š nam se obrnite, in nam dajte glas, ki do ga
nas in das.

Dever poprašja: „Ali kod in kdo ste vi, da se prederjate, mi-
ne ljudi nadlegovati? Kaj bi radi? Kje imate domovnico?“

Starasina odgovori na to ponižno: „Mi smo dobre ljudje
in das iščemo še dva tedna; zvezda je voditeljica naša; sedaj pa se
nad našim kranom; tu je tedaj zares konec našega postovanja.“

Dever umalo preučišnje, kar ženina pogleda, ki je sled in ža-
lostna, dokler so drugi vsi slepi. „Kdo je uni le?“ prasa zdaj stara-
sina. Še mu odgovori: „To je ženina; mi vsi smo prišli havaljo njega;
prijemu dečho je, in si išče pridne tovaršice. Da je tukaj taka delica,
se nam vsem dozdeva, ker zvezda je nad tem kranom obstala.“

Na to dever prasa: „Koga ste vi danes najprej srečali?“

Starasina odgovori: „Še mogoče kralje, pred kterimi se vse
genulja in nebo, in kteri ti je le eden so.“

Zdaj se dever bolj prijazno vede in stavlja starasini različne
gastovce, ktere ta uganiti mora, kakor: „Kolikini pisnu kani se
piše sveto pisno?“ „Kdo je svete te kralje kerstil?“ „Kdo se je
rodil pa nikdar umrl ni in tudi na svatu ni?“ „Ktero dečo
ima dovanjst vej, na vsaki veji trideset sleslikov, na vsakem
slesliku dovanjst belih in dovanjst črnih jabolk?“ „Ktere duše
nimajo žoljinja?“ „Ka kteri praznik se nas oče deo potuje?“ itd.

Who je dever distroumen moč, kteri je že kaj shubil, si mora
Starasina dosti prizadevati, preden se mu odpro duri; ako pa to
ni, glé lahko po odgovoru na take opravdaje s svojimi gosti v hito.

Ko se vsi za mizo vsedejo in so židane volje, začne stara-
sina za nevesto popraševati. Umalo mu pripeljejo v hito
gled in našimeno babelo, ktera vsela priskaha v roki perbas
deječ. On reče: „Ša ni prava“. Kaba vendar noče pred iti, dok-
ler je starasina kak duar ne veje v perbas. Na to mu pripeljejo
svateve, eno za drugo, najprej najmlajšo in manjšo; ker
starasina v eno meč tedi: „Ša ni prava“, pride k gadujemu
nevesta lepo opravljena; v eni roki hleb kruha in nož, v drugi
pa pint vina ima. Ko v hito stopi reče: „Kvalja bode žup
kristus“, in glé proti mizi, pri kteri se svate gostujajo, postavi
pintno sklenico na mizo, kruh pa kipoma razreže v pramenje,
da je močna, in da bode lahko gospodinjila. Sedaj da ženinu
in svatom vina in kuka. Who pa ima nevesta tako malo moči,
da bi kruha ne mogla na enkrat prerezati, ji ga pred narežajo, da
sua tedaj samo nož nastavi in tako hleb razreže. In kterih kra-
jih pa pines nevesta ženinu, ko mu jo pripeljejo, del roba in molat.

Na dem poroke si nevesta prizadeva, da ženina pred vidi, ko su
njo, da bi sua delj živala kot su. Ravno mislijo, da bota gahons-
ka bogata, ako na poroke dan režuje; kteremu pri poroki sveče pla-
men bolj seka, bolj bolj dud; ako sveči mirno, enako gorite, bota
v gahome dolgo in mirno živala; če pa sveči prašite, se bota su-

jevala; če se soppuščate, se dota o zakonu ločila.

Na zajtrku se podajo svatje, ko ste jim svatovci prou-
jile dale, na pot proti cerkvi. Nevesta dobi zdaj od matere bla-
goslov in zapusti s solzimi očmi dom staršev, kteri tudi jo-
čejo. Spredaj skače, pleše in krika kopsaj; za njim grejo godci, za
njimi nevesta, ženine, svatovci, devec, staršina in vsi drugi gosti.
Godba in stecli iz samoblesov jih spremljajo. Veselo krikanje do-
ni krog in krog.

Pri poti, ko kteri gostje grejo, obesajo stenci na sohe
čajne, v ktere svatje pogučé mečejo. Med vsemi pa najbolj ne-
vesta pogučé razdeljuje, tedaj izrek: "sueha pogučé tata".

Pogučé, ktere so v čajne nametali, si stenci potlej razdelijo. Še-
krat pa tudi stenci svate pogučé prosijo, in če jih ne dobijo,
pravijo: "Soti gostje se se žganikov rajili". Kmalom pride-
jo k cerkvi in zavočena sta zakonska. Na poroki gresta ženine
in nevesta, ko sta pred žrtvenikom molitev opravila, in so.
Janja blagoslov skusila, za žrtvenik in tukaj molita: dokler
gosti veselo so. Janja blagoslov pijejo in potem iz cerkve odidejo.
Kadar se nevesta iz župe (jare) moži, jo cerkvenik o cerkev zapre,
ko drugi razun nje in ženina iz cerkve odidejo, in tujja poka-
lo, pleden jo izpusti.

Stem se podajo vsi svatje v bližnjo gostionico, kjer
so prav dobro volje. Proti večeru gresta ženine in nevesta na
nevestin dom, ostali gostje nekoliko časa pozneje. Tukaj
celo noč stenci ostenejo in se veselijo; ženine in nevesta sta sta
vendar tužna, kakor tudi svatovci, ktere posebno malo jelo.
Tedaj v slovenskemu pregovor: "se derži se ko svatovca na
gostovanju". Godci in zavočina imajo tujraj šaljive grose
in razdeljujejo celo družbo.

Spomladaj večer pobirajo za mlado gospodnjo, ker ona veliko
potrebuje. Devec natoči kupico vina, položi sal sobe čez ohranjit
in ga dnu privedoma zdaj, pred enega zdaj, pred drugega gosta, kteri
kalk duar na-uj položi, potome ko je iz kupice vinca pil. bela hisa
veselo prepreda pesnicio, ktero je devec takole začel:

"Darujte, darujte
So mlado nevesto
leberom in glatom
In svetlin rajom."

Nevesta ima, dokler za njo pobirajo, ženinov klobuk, kakol krono,
na glavi.

Gostovanje trpi večidel tri, včasih tudi štiri dni. Na večer
pridejo ljudje iz okolice na prežanje; pri stnih stojijo in čakajo,
jo, ako si jim kteri gost kaj jésti ali piti shoz shuo dal, včasih
pa si tudi sami kaj vžamejo. Š pesnički družini je navada, da
prežanci o hiso pridejo, kjer se jim vina piti in kuka jésti da-
be pa tega ne dobijo, grejo, razajumejo voz, ga zamesejo kot za

58

hostom na kak živju kram in ga goji skup napravijo. Hostom
okljub se še kaj kahošnega več počue.

Navada je tudi, da se tistim gostom, kteri na svatbi
prenočijo in ne grejo domu, čevlji ali oprave vzamejo in
na kahošni kram ali drevo zametajo. Ko s jutro vstanejo,
moleajo jih pred vratmi, preden se obliči zametajo. Nekteri
svatje pa idejo k sosedu, ukradejo tam mesa, ga prinese-
jo na svatbo in si ga skuhajo, drugi vzamejo pri sosedu
iz hleva ^{konja} ga jahajo pred ko čeli vasi, ko na gostovanje pri-
dejo. Ko pa tatu, ki je konja ali meso ukradel, dobijo,
mu položijo slaujaco na rit in ga poruji jako pčepelijo.
V drugih krajih pa se napravita dva godca, od kterih se
eden ko ženski obliči in si kot vprave. Tako k velikemu
brame gresta, od kterega je khol na svatbi. Dokler on
s hostem gleda, da kaj mesa ali kaj drugega ukrade, gre
drugi v hišo in tukaj različno govori, da si domaći tatu
ne zapazili. Potem pa godci ukradene reči na drasti
sdelavajo in vsak gost lahko svojo za dnarje, očasih tudi
dvoj dnarja kupi.

Kol reči, ktere se rečidel v torek zgodite, se še razni.
Se ste: verhanje govčina ali pa godca s gibanco in pa
jutravnica, ktero godci vsakemu gostu delajo.

Govčin ima rešeto s robcem pokrito in d tudi en go-
dec. Potem se govčinu ali pa godcu gibanca v rešeto vne-
in zabije. Takaj sta hitita na polje, drugi pa se njima.

Časi se zgoditi, da tistega bolj priglanjajo, ktere nima
gibance, ko drugega, ki jo ima. Ko so svega s gibanco
dobili, ga ženejo domu, gibance pa se mbeje raztepati,
ker je v krajci sholi nit. Dnehterih krajih se od devajo
s gibance niti, in onda ukrade govčin ali godce gibance,
koro je duharca iz peči potegnila in pobegne s njo na
kahošni kopico, govori drugim različne šal in je giba-
nce nos za hostom.

Jutravnica delajo godci zvek sinom s torek, ko skup
pidejo in takole: Velikemu svatje napravijo igrico, eden
od njih govori potem gostu kaj saljivega ali kaj prihod-
njega, ta pa med dual na okrognik polozi, ko tkrat,
kadar so za nevesto pobirali.

Zaklaji dan se pridajo svatje proti večeru s ženinom
in nevesto na ženinov dom. Nevesta se žmetno od do-
neha loči in marsiktero solzo prelije, svate ji da s solzi-
mi očmi slagostoo, koproš začne plesati proti ženini
novemu domu in vsi idejo za njim, dokler vesela igra
buči in samostresi pokhajo. Ženin, nevesta in svatje
na se podajo najpred in ko v hišo stopijo, prinese

gospodinja nevesti na strojniku ključ s znamenje,
 da ji želaj gospodinstvo preda. Po tem pridejo
 drugi in najdejo duri zaperte. Neveer enoa rav-
 no tako kakol pred staršina prositi, da mu odpre-
 jo in kakšne uganjke, ktere mu staršina da,
 ugotiti. Potem jo se le v hišo spustijo, kjer
 se večerjajo, po večerji pa se razidejo. Kadva je
 vina in jedé manjka, soatje pa se se domie spras-
 eljati ne začnejo, se priese klopujaca v hišo
 in se razpleše. Časi pa se nasmejena pečuhnica
 pod nogo vziže. Ko po hiši surad pečuhnice
 gostom v nos uganjati začne, se napravijo kma-
 lo na uoge.

J